

KS. HUBERT SIEPERT

UNIwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

HUBERT.SIEPERT@ONET.PL

ORCID: 0009-0009-1812-3491

GENERATYWNA SZTUCZNA INTELIGENCJA W PRZYGOTOWANIU PRZEPOWIADANIA HOMILIJNEGO. MIĘDZY WSPARCIEM HERMENEUTYCZNYM A RYZYKIEM INSTRUMENTALIZACJI SŁOWA BOŻEGO

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2026.011>

Streszczenie. Artykuł analizuje możliwość wykorzystania generatywnej sztucznej inteligencji w przygotowaniu przepowiadania homiliijnego. Punktem wyjścia jest teologiczne rozumienie homilii jako wydarzenia słowa w zgromadzeniu Kościoła, integralnie związanego z liturgią, Pismem Świętym i posługą wyświęconego szafarza. Na tym tle autor wskazuje, że AI może pełnić funkcję pomocniczą, wspierając analizę egzegetyczną, porządkowanie materiału, refleksję hermeneutyczną i redakcję tekstu. Jednocześnie nie może zastąpić osobistego rozeznania, odpowiedzialności doktrynalnej ani egzystencjalnego świadectwa kaznodziei. W końcowej części omówiono najważniejsze ryzyka związane z instrumentalizacją słowa Bożego, halucynacjami modeli, outsourcingiem wiedzy i osłabieniem osobowego wymiaru przepowiadania.

Słowa kluczowe: sztuczna inteligencja, generatywna AI, homilia, kaznodziejstwo, teologia pastoralna.

Abstract. Generative Artificial Intelligence in the Preparation of Homilies: Between Hermeneutical Support and the Risk of the Instrumentalization of the Word of God. The article examines the possibility of using generative artificial intelligence in the preparation of homilies. Its starting point is a theological understanding of the homily as an event of the word within the Church's assembly—integrally connected with the liturgy, Sacred Scripture, and the ministry of an ordained minister. Against this background, the

author argues that AI may serve a supporting role by facilitating exegetical analysis, structuring of material, hermeneutical reflection, and linguistic editing. At the same time, it cannot replace the preacher's personal discernment, doctrinal responsibility, or lived witness of faith. The final part discusses the main risks connected with the instrumentalization of the word of God, model hallucinations, knowledge outsourcing, and the weakening of the personal dimension of preaching.

Keywords: artificial intelligence; generative AI; homily; preaching; pastoral theology.

WSTĘP

Dynamiczny rozwój technologii sztucznej inteligencji, zwłaszcza w jej generatywnym wymiarze¹, zdolnym do tworzenia tekstów, obrazów i złożonych struktur językowych, wprowadza nową sytuację kulturową dla edukacji, komunikacji społecznej² a także dla praktyk religijnych³. W perspektywie teologicznej problem ten nie dotyczy wyłącznie pojawienia się kolejnego narzędzia technologicznego. Dotyka bowiem bardziej podstawowych pytań o relację między słowem Bożym a słowem ludzkim, między prawdą Objawienia a jej interpretacją oraz o możliwość wykorzystania w tej przestrzeni algorytmów wspierających interpretację treści religijnych. Dlatego w homiletyce nie można podejść do kwestii technologii AI wyłącznie od strony czysto narzędziowej⁴.

¹ Chodzi tu głównie o modele oparte na sieciach asocjacyjnych, wykorzystujących takie mechanizmy jak propagacja wsteczna czy rekurencyjne sieci neuronowe. Technologie te pozwalają tworzyć sztuczne sieci neuronowe, które „uczą się” na zbiorze odpowiednich danych, przechowują wiedzę oraz po odpowiedniej aktywacji udzielają odpowiedzi, generując różnego rodzaju treści; por. Mariusz Flasiński, *Wstęp do sztucznej inteligencji* (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2018), 159–77.

² Por. Monika Torczyńska, „Sztuczna inteligencja i jej społeczno-kulturowe implikacje w codziennym życiu”, *Kultura i Historia* 36, nr 2 (2019): 113–16.

³ Por. Hubert Siepert, *Rola i znaczenie systemów sztucznej inteligencji w formacji religijnej młodzieży. Studium pastoralne na podstawie badań uczniów szkół ponadpodstawowych diecezji łowickiej* (Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne Sandomierz, 2026).

⁴ Tym bardziej że technologia tworzona przez człowieka także kształtuje jego samego, tworząc swoistą pętlę zwrotną w relacji pomiędzy narzędziami technologicznymi a osobami z nich korzystającymi; por. International Theological Commission, *Quo vadis, humanitas? Thinking through Christian Anthropology in the Face of Certain Scenarios for*

Tym bardziej że stan badań pokazuje, iż środowiska religijne coraz częściej eksperymentują z technologiami AI w szeroko rozumianej praktyce duszpasterskiej. Dostępne analizy, głównie anglojęzyczne, wskazują na wykorzystywanie tych technologii jako wsparcia i inspiracji w posłudze kaznodziejskiej⁵. Równocześnie badania nad recepcją AI w środowiskach religijnych pokazują, że akceptacja dla tych systemów jest wyraźnie większa w odniesieniu do funkcji administracyjnych i komunikacyjnych niż wobec czynności ściśle duchowych i duszpasterskich⁶. Wyniki tych badań odśladają zatem pewną intuicję, która dobrze ukazuje zarówno możliwości, jak i ograniczenia stosowania nowych technologii w wymiarze życia duchowego i duszpasterskiego.

Teza niniejszego artykułu jest następująca: generatywna AI może pełnić w homiletyce funkcję pomocniczą jako narzędzie kognitywnego wsparcia w procesie przygotowania homilii. Nie może jednak przejąć osobowego, eklezjalnego i liturgicznego wymiaru przepowiadania. Głoszenie słowa Bożego nie jest jedynie produktem komunikacji międzyludzkiej, lecz wydarzeniem słowa w zgromadzeniu Kościoła, zakorzenionym w Piśmie Świętym, liturgii i posłudze wyświęconego szafarza, stanowiącym integralną część Eucharystii⁷.

Artykuł ma trzy zasadnicze cele. Najpierw przedstawia teologiczne rozumienie homilii w Kościele. Następnie omawia hybrydowe ujęcie technologii AI jako formy wzmocnienia ludzkiej działalności. W części końcowej analizuje praktyczne możliwości wykorzystania AI oraz najważniejsze ryzyka związane z jej obecnością w przepowiadaniu.

the Future of Humanity, 4 marca 2026, n. 32, dostęp: 18 kwietnia 2026, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_doc_20260304_quovadis-humanits_en.html.

⁵ Por. Frida Mannerfelt i Rikard Roitto, „Preaching with AI: an exploration of preachers’ interaction with large language models in sermon preparation”, *Practical Theology* 18, nr 2 (2025): 127–38, <https://doi.org/10.1080/1756073X.2025.2468059>.

⁶ Wskazują na to wyniki badań zagranicznych; por. Mónika Andok, Zoltán Rajki i Szilvia Dornics, „The Use of Artificial Intelligence Tools for Religious Purposes: Empirical Research Among Hungarian Religious Communities”, *Religions* 16, nr 8 (2025): 999, <https://doi.org/10.3390/rel16080999>; por. Siepert, *Rola i znaczenie systemów sztucznej inteligencji*, 266–79.

⁷ Por. Sobór Watykański II, „Sacrosanctum Concilium”, n. 52, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*, red. M. Przybył (Poznań: Pallottinum, 2002).

W artykule zastosowano metodę teologiczno-systematyczną o charakterze normatywnym i krytycznym. Łączy ona analizę dokumentów Magisterium oraz norm liturgicznych dotyczących homilii, jej natury i miejsca w życiu Kościoła z krytycznym przeglądem literatury przedmiotu odnoszącej się do rozwoju i zastosowań generatywnej sztucznej inteligencji.

1. PRZEPOWIADANIE HOMILIJNE JAKO WYDARZENIE SŁOWA W KOŚCIELE

Punktem wyjścia do namysłu nad miejscem i ewentualnym zastosowaniem technologii AI w homiletyce musi być teologiczne rozumienie samej homilii. Sobór Watykański II naucza, że homilia jest częścią samej liturgii, w której na podstawie tekstu świętego wyjaśnia się tajemnice wiary i zasady życia chrześcijańskiego w ciągu całego roku liturgicznego⁸. Oznacza to, że homilia nie jest jedynie sztuką oratorską, której celem byłoby dowartościowanie osoby przepowiadającego; nie skupia się także na samej sobie. Jest publicznym działaniem Kościoła, który poprzez liturgię wprowadza wiernych w głębsze rozumienie słowa Bożego oraz prowadzi ich ku celebracji misterium eucharystycznego.

Perspektywę tę można pełniej zrozumieć w świetle konstytucji *Dei Verbum*, która pogłębiając rozumienie Objawienia, ukazuje je jako wydarzenie o charakterze relacyjnym. Bóg objawia się poprzez gesty i słowa uobecniające się w historii, a ich zwieńczeniem jest pełnia Objawienia dokonana w Chrystusie⁹. To samoudzielenie się Boga w historii znajduje swoją kontynuację w misji Kościoła. W tym świetle przepowiadanie nie polega jedynie na przekazywaniu treści religijnych, lecz stanowi kontynuację uobecniania Boga i Jego orędzia w życiu Kościoła.

Homilia rodzi się w konkretnym języku, jednak nie jest jedynie wytworem przepowiadającego. Spaja ona w jedno obecność Boga i Jego słowa oraz doświadczenie członków Kościoła, do których jest kierowana. Tę logikę przedstawia *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, stwier-

⁸ Por. Sobór Watykański II, „Sacrosanctum Concilium”, n. 52.

⁹ Por. Sobór Watykański II, „Dei Verbum”, n. 2, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*, red. M. Przybył (Poznań: Pallottinum, 2002).

dzając, że homilia powinna uwzględniać z jednej strony obchody celebrowanego misterium, z drugiej zaś szczególne potrzeby słuchaczy¹⁰. Z kolei *Dyrektorium homiletyczne* podkreśla ścisły związek pomiędzy homilią a uczestnictwem w Eucharystii¹¹. W tej perspektywie homilia wpisuje się w trójetapową dynamikę: misterium paschalne Chrystusa jest proklamowane w czytaniach i homilii, sakramentalnie uobecnianie w celebracji Eucharystii, a następnie przyjmowane i urzeczywistniane w życiu wiernych. Jako „część czynności liturgicznej” ma ona pomagać w pełnym zrozumieniu słowa Bożego oraz w jego oddziaływaniu na życie wspólnoty¹². Homilia prowadzi zatem od proklamacji słowa, przez celebrację misterium, ku egzystencjalnej odpowiedzi wiary.

Normy kanoniczne również podkreślają wyjątkowy charakter homilii. *Kodeks Prawa Kanonicznego* określa ją jako wybitną formę przepowiadania i zastrzega jej głoszenie dla wyświęconych szafarzy, to jest kapłanów i diakonów. Homilia zostaje wyróżniona spośród innych form przepowiadania obecnych w Kościele ze względu na swoje głębokie i integralne przyporządkowanie do liturgii¹³. Normy kanoniczne wskazują także osobę odpowiedzialną za przygotowanie i wygłoszenie homilii. Jest nią wyświęcony duchowny. W perspektywie niniejszego artykułu ma to znaczenie zasadnicze. Można bowiem, w świetle teologii i homiletyki, postawić uprawnione pytanie o narzędziowe i wspomagające wykorzystanie technologii AI w kaznodziejstwie. Liturgiczne wygłoszenie homilii pozostaje jednak nierozzerwalnie związane z posługą osoby i urzędu.

Homilia stanowi akt Kościoła, spełniany przez wyświęconego szafarza wobec wiernych, którzy dzięki niej powinni rozwijać życie w łasce oraz pogłębiać przeżywanie własnego kapłaństwa chrzcielnego, zwanego kapłań-

¹⁰ Por. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, „Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego”, n. 65, w: *Mszał rzymski dla diecezji polskich* (Poznań: Pallottinum, 2013).

¹¹ Por. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium homiletyczne* (Poznań: Pallottinum, 2015), n. 10.

¹² Por. Benedykt XVI, *Sacramentum caritatis*, n. 46, 22 lutego 2007, dostęp: 12 lipca 2026, https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20070222_sacramentum-caritatis.html.

¹³ Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego* (Poznań: Pallottinum, 1984), kan. 767.

stwem wspólnym¹⁴. Ukazuje to dialogiczny i relacyjny wymiar przepowiadania homilijnego. Wymiar ten dostrzega również papież Franciszek, który wskazuje, że homilia stanowi ważne kryterium oceny bliskości pasterza ze swoim ludem. W adhortacji *Evangelii gaudium* papież pisał:

Homilia stanowi kryterium oceny bliskości i zdolności spotkania pasterza ze swoim ludem. Wiemy bowiem, że wierni przywiązują do niej wielką wagę. Oni zaś, podobnie jak sami wyświeceni szafarze, wielokrotnie cierpią, jedni słuchając, drudzy głosząc słowo [...] Homilia może być rzeczywiście intensywnym i szczęśliwym doświadczeniem Ducha, pokrzepiającym spotkaniem ze Słowem, stałym źródłem odnowy i wzrastania¹⁵.

Kaznodzieja nie jest właścicielem słowa, lecz jego sługą i strażnikiem. Jak zauważa papież Franciszek, przygotowujący homilię powinien być człowiekiem modlitwy, który modli się tekstem, przeżywa go i nim żyje. Dzięki takiemu przygotowaniu przepowiadający homilię staje się sługą prawdy zawartej w tekście biblijnym¹⁶. Samo przygotowanie homilii należy przy tym rozumieć jako istotny element troski duszpasterskiej, obejmujący studium, modlitwę, refleksję i pastoralną twórczość¹⁷. W tym kontekście można postawić pytanie, czy wykorzystanie wsparcia oferowanego przez AI wzmacnia odpowiedzialne i osobowe przyłgnięcie kaznodziei do głoszonego słowa, czy też sprzyja skrótom myślowym, osłabia wewnętrzne życie duchowe przepowiadającego i sprowadza homilię wyłącznie do technicznej sztuki oratorskiej. Od odpowiedzi na to pytanie zależy właściwe umiejscowienie generatywnej AI w procesie przygotowania homilii.

¹⁴ Teologicznie kapłaństwo wspólne wszystkich ochrzczonych powiązane jest z ideą Ludu Bożego. Już w Starym Testamencie Izraelici określani są jako lud obdarzony świętym kapłaństwem (por. Wj 19, 5–6). Myśl o kapłaństwie wszystkich wiernych została zrewitalizowana po Soborze Watykańskim II i współcześnie może stać się teologicznym punktem odniesienia dla formacji wiernych świeckich; por. Edward Szafrowski, „Kapłaństwo wspólne”, *Prawo Kanoniczne* 13, nr 1–2 (1970): 159–80.

¹⁵ Franciszek, *Evangelii gaudium* (Wrocław: TUM, 2014), n. 135.

¹⁶ Por. tamże, nn. 146–48.

¹⁷ Por. Henryk Sławiński, „Preparing a Homily as an Important Element of Pastoral Care”, *Polonia Sacra* 28, nr 2 (2024): 74–78.

2. GENERATYWNA AI JAKO NARZĘDZIE KOGNITYWNEGO WSPARCIA

Jeśli chce się podejść do technologii AI pozytywnie w perspektywie homiletyki, należy unikać zarówno nadmiernej technofobii, jak i bezkrytycznego technoentuzjazmu¹⁸. Dokument *Antiqua et nova* zauważa, że Kościół nie odrzuca rozwoju nauki i techniki. Przeciwnie, widzi je jako wyraz Opatrzności Bożej oraz działania ludzkiego ducha. Wymagają one jednak rzetelnej i kompleksowej oceny etycznej w świetle godności osoby, dobra wspólnego i integralnego rozwoju człowieka¹⁹. Podobnie *Rome Call for AI Ethics* akcentuje we wprowadzeniu, że nowoczesne technologie mogą służyć rozwojowi i wzmocnieniu ludzkich zdolności poznawczych i mentalnych, pod warunkiem, że zostaną podporządkowane odpowiedniemu systemowi etycznemu, ukierunkowanemu na służbę całej rodzinie ludzkiej²⁰. W odniesieniu do homiletyki oznacza to, że nie tyle należy odrzucać zastosowanie generatywnej AI w kaznodziejstwie, ile pytać, w jaki sposób z niej korzystać, aby homilia pozostała dziełem w pełni ludzkim, a AI stanowiła jedynie narzędzie wsparcia.

Pomocne okazuje się pojęcie modelu hybrydowego, pojawiające się współcześnie w kontekście interakcji pomiędzy człowiekiem a technologiami AI. Model ten bywa przedstawiany za pomocą metafory „centaura”, czyli współpracy człowieka i algorytmu, która wskazuje na nadrzędną rolę osoby ludzkiej²¹. Taki obraz współpracy między człowiekiem a maszyną sugeruje, że słaby człowiek wraz z maszyną i dobrym procesem okazuje się lepszy

¹⁸ Na polskim gruncie tymi terminami posługuje się prof. A. Zybortowicz w swojej książce-wywiadzie *AI – Eksploracja*. Choć sam autor skłania się ku zwiększeniu dystansu wobec szybkiego rozwoju technologii i postuluje wprowadzenie pewnego moratorium technologicznego; por. Andrzej Zybortowicz, *AI – Eksploracja* (Warszawa: Zona Zero, 2024).

¹⁹ Dykasteria Nauki Wiary i Dykasteria ds. Kultury i Edukacji, *Antiqua et nova. Nota na temat relacji pomiędzy sztuczną inteligencją a inteligencją ludzką* (Wrocław: TUM, 2025), nn. 1–6.

²⁰ Por. Papieska Akademia Życia, *Rome Call for AI Ethics*, 28 lutego 2020, dostęp: 17 kwietnia 2026, https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_academies/acdlife/documents/rc_pont-acd_life_doc_20202228_rome-call-for-ai-ethics_en.pdf.

²¹ Por. Soroush Saghafian i Lihi Idan, „Effective Generative AI: The Human-Algorithm Centaur”, *Harvard Data Science Review*, Special Issue 5 (2024), <https://doi.org/10.1162/99608f92.19d78478>.

niż sam silny komputer, a – co jeszcze bardziej zaskakujące – lepszy niż silny człowiek wraz z maszyną i gorszym procesem przetwarzania danych²².

Przenosząc tę metaforę na grunt homiletyki oraz procesu przygotowania homilii przez kaznodzieję, można ujmować technologię AI jako formę kognitywnego rusztowania. Technologia może wspierać analizę, porządkowanie materiału i pracę redakcyjną, lecz nie może zastąpić aktu rozeznania, odpowiedzialności doktrynalnej ani osobistego świadectwa wiary głoszącego. Metafora centaury podkreśla, że to człowiek rozpoznaje rzeczywistość, wyznacza kierunek działania i bierze odpowiedzialność za rezultat. Obraz ten, choć metaforyczny, odsłania możliwość wykorzystania tych technologii bez naruszenia nadrzędnej roli osoby ludzkiej. Kryterium to współbrzmi z nauczaniem Leona XIV, według którego technologia może wspierać ludzkie działanie, lecz nie może pozbawiać człowieka wolności i zdolności osądu, ponieważ to on pozostaje podmiotem relacji i odpowiedzialności²³.

W przestrzeni homiletyki technologie AI mogą mieć kilka praktycznych zastosowań. Po pierwsze, mogą stanowić wsparcie egzegetyczne dla kaznodziei. Modele językowe są w stanie zestawiać perykopy biblijne, porównywać tłumaczenia, porządkować komentarze i proponować syntetyczne ujęcia problemu. Mogą także analizować tekst w kontekście kulturowym i biblijnym oraz wskazywać tropy etymologiczne, które mogą zostać wykorzystane w kazaniu. Jest to jednak możliwe pod warunkiem, że korzysta z nich osoba kompetentna teologicznie i odpowiednio przygotowana. Wynika to z faktu, że modele językowe wciąż mają tendencję do halucynacji, to znaczy do tworzenia treści pozornie prawdziwych, które w rzeczywistości okazują się fikcyjne²⁴.

Drugim obszarem jest wsparcie hermeneutyczne. Generatywna AI może sprawdzić się w praktyce duszpasterskiej poprzez proponowanie kilku możliwych linii interpretacyjnych, analogii i pytań egzystencjalnych

²² Por. Saghafian i Idan, „Effective Generative AI: The Human-Algorithm Centaur.”

²³ Por. Leon XIV, *Magnifica humanitas*, n. 114, 15 maja 2026, dostęp: 12 lipca 2026, <https://www.vatican.va/content/leo-xiv/pl/encyclicals/documents/20260515-magnifica-humanitas.html>.

²⁴ Por. Hubert Siepert, „Generatywna SI w służbie duszpasterstwa. Eksperyment z zastosowaniem ChatGPT”, *Ateneum Kapłańskie* 184, nr 2 (2025): 297–99.

dla analizowanego tekstu. Wykorzystanie AI do burzy mózgów (*brainstormingu*) może być pomocne dla kaznodziei, aby — bazując na własnym doświadczeniu egzystencjalnym i duchowym — dokonał oceny tego, co zostało wygenerowane przez model²⁵. AI nie stanowi w tym wymiarze substytutu dla kaznodziei ani dla jego osobistej medytacji nad tekstem biblijnym, lecz pozwala porządkować myśli oraz wskazywać liczne kierunki interpretacji i wykorzystania świętego tekstu²⁶.

Ostatnim ważnym obszarem, w którym technologia AI może zostać wykorzystana, jest wsparcie językowo-retoryczne. Sztuczna inteligencja może pomagać w upraszczaniu stylu, budowaniu czytelniejszej struktury oraz skracaniu czasem zbyt złożonych i rozbudowanych zdań. Stanowi w tym ujęciu narzędzie transformacji tekstu, dzięki któremu może on stać się bardziej komunikatywny. Nie jest to bez znaczenia, gdyż skuteczność komunikacyjna homilii pozostaje rzeczywistym zadaniem pastoralnym. Papież Franciszek podkreślał, że homilia powinna być komunikatywna, konkretna i niosąca nadzieję słuchaczom²⁷. Syntezy spotkań synodalnych, w tym synteza z Polski, podkreślały potrzebę troski o jakość wygłaszanych homilii i ich komunikatywność²⁸. Na te wymiary homilii zwracają uwagę również współczesne analizy ich aspektów treściowych i formalnych w Polsce²⁹. Komunikatywność tę mogą wspierać nowe technologie również poprzez wyjaśnianie trudnych pojęć oraz proponowanie obrazów, metafor i analogii, które jako mentalne wizualizacje trudnych treści są łatwiej przyswajane i internalizowane przez słuchaczy.

²⁵ Por. Mannerfelt i Roitto, „Preaching with AI”, 134–36.

²⁶ Wątek wspierania twórców przez AI ma swoje miejsce także w dziedzinie literatury. Można tu wspomnieć o projekcie Pharmako-AI, w ramach którego sztuczna inteligencja współpracuje z literatami przy tworzeniu tekstów, sugerując rozwiązania fabularne, modyfikacje i nietypowe zestawienia językowe; por. Wiktoria Honkisz, „Twórczość literacka w epoce AI – sztuczna inteligencja jako narzędzie wspierające, nie zastępujące”, *Media i Społeczeństwo* 23, nr 2 (2025): 92.

²⁷ Por. Franciszek, *Evangelii gaudium*, n. 159.

²⁸ Por. Konferencja Episkopatu Polski, „Synteza ogólnopolska”, dostęp: 18 kwietnia 2026, <https://synod.org.pl/synteza-krajowa/>.

²⁹ Por. Stanisław Dyk, Henryk Sławiński i Leszek Szewczyk, „Przepowiadanie homilijne w Polsce. Analiza aspektów treściowych i formalnych wybranych homilii”, *Colleganea Theologica* 93, nr 2 (2023): 189–225.

W rezultacie można dostrzec realny i pozytywny wpływ technologii AI na proces przygotowania homilii. Potencjału tego nie należy przypisywać tyle samej technologii, ile sposobowi jej wykorzystania. Powinna ona stanowić wzmocnienie kognitywne dla kaznodziei przygotowującego materiał do wygłoszenia. Takie podejście pozwala uniknąć automatyzacji przepowiadania.

3. RYZYKA ZWIĄZANE Z WYKORZYSTANIEM AI W PRZEPOWIADANIU

Nowe technologie dają liczne możliwości zastosowania w życiu Kościoła, w tym także w homiletyce. Oprócz ich potencjału pojawiają się jednak poważne ryzyka związane z wykorzystaniem i recepcją AI w przepowiadaniu. Jednym z nich jest instrumentalizacja słowa Bożego. Tekst biblijny bywa wówczas traktowany jak materiał wejściowy, który następnie zostaje opracowany przez głębokie sieci neuronowe, a na jego podstawie generowany jest materiał wyjściowy. Technologia zaczyna organizować sposób pracy kaznodziei, a zarazem częściowo go zastępować. Cały proces prowadzi wówczas do depersonalizacji homilii. Wierni stają się natomiast odbiorcami „nieprzemyślanych idei, anonimowych produktów, pozbawionych autorstwa i miłości”³⁰. Tymczasem nauczanie Magisterium Kościoła zmierza w przeciwnym kierunku. Technika ma służyć człowiekowi i prawdzie, a nie przejmować ster procesu interpretacyjnego i twórczego³¹.

Do tego dochodzi problem nieneutralności technologii sztucznej inteligencji. Wątek ten podjął w swoim nauczaniu papież Franciszek. Wskazał on, że systemy AI mogą sprzyjać polaryzacji życia społecznego, manipulacji informacją i zjawisku grupowego myślenia (*groupthink*)³². W odniesieniu do przepowiadania Ewangelii, które dokonuje się poprzez homilię, trzeba

³⁰ Leon XIV, „Orędzie na LX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: «Chronić ludzkie głosy i twarze»”, 24 stycznia 2026, dostęp: 17 kwietnia 2026, <https://www.vatican.va/content/leo-xiv/pl/messages/communications/documents/20260124-messaggio-comunicazioni-sociali.html>.

³¹ Dykasteria Nauki Wiary i Dykasteria ds. Kultury i Edukacji, *Antiqua et nova*, n. 4.

³² Por. Franciszek, „Orędzie na LVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: «Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej»”,

zauważyć, że technologie AI nie stanowią czystego kanału transmisyjnego wolnego od wymiaru aksjologicznego. Odpowiedzi są bowiem wytwarzane w ramach określonego modelu, wcześniej wytrenowanego na dobranych danych treningowych oraz sprofilowanego przez jego twórców.

Dobłą ilustracją tego ukierunkowania aksjologicznego jest rozmowa, którą Dariusz Kot przeprowadził w 2023 roku i opisał na łamach kwartalnika „Więź”. Autor relacjonował rozmowę z modelem ChatGPT, której punktem wyjścia było pytanie dotyczące wyboru jednej konkretnej religii spośród wszystkich możliwych opcji. Model udzielał odpowiedzi zdawkowych, nie wartościował tradycji religijnych, ale sugerował, że należy wybrać tę opcję, która najlepiej rezonuje z myśleniem i wrażliwością użytkownika. Konkluzja tej rozmowy sprowadzała się do stwierdzenia, że model co do zasady odpowiada w duchu liberalnego humanizmu³³. Dlatego kaznodzieja musi być świadomy tego, czym są modele, z których korzysta oraz wypracować odpowiedni aparat krytyczny wobec użytkowania tych technologii.

Innym wyzwaniem związanym z korzystaniem z technologii AI jest problem tzw. halucynacji. Systemy generatywnej sztucznej inteligencji mogą tworzyć treści spójne, a zarazem nieprawdziwe, niezweryfikowane lub błędnie przypisane źródłom, łącznie z tworzeniem nowych, nieistniejących źródeł³⁴. W obszarze homiletyki może to skutkować fałszywymi cytatami i odniesieniami, błędnymi połączeniami między tekstami biblijnymi oraz uproszczoną, a nawet błędną teologią. Zagadnienie to jest szczególnie istotne, gdyż homilia uobecnienia misterium paschalne Chrystusa, które wyraża się także w prawdach wiary głoszonych przez Kościół, dotyczących zarówno doktryny, jak i autentycznie chrześcijańskiego sposobu życia³⁵. Dlatego od kaznodziei przygotowującego homilię wymaga się z jednej stro-

24 stycznia 2024, dostęp: 18 kwietnia 2026, <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/20240124-messaggio-comunicazioni-sociali.html>.

³³ Por. Dariusz Kot, „Zapytaliśmy sztuczną inteligencję, którą religię wybrać”, *Więź*, 22 lutego 2023, dostęp: 17 kwietnia 2026, <https://wiesz.pl/2023/02/22/sztuczna-inteligencja-ktora-religie-wybrac/>.

³⁴ Por. Siepert, „Generatywna SI w służbie duszpasterstwa”, 299; Leon XIV, „Chroń ludzkie głosy i twarze.”

³⁵ Por. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium homiletyczne*, n. 1.

ny dobrego wykształcenia teologicznego, z drugiej zaś głębokiego rozumienia technologii i narzędzi, z których korzysta w swojej pracy.

Trzecie ryzyko wiąże się z automatyzacją pracy kaznodziejskiej i zjawiskiem odciążenia poznawczego. Psychologia poznawcza posługuje się pojęciem *cognitive offloading*, rozumianym jako delegowanie części procesów poznawczych na zasoby zewnętrzne. Zjawisko to łączy się często z outsourcingiem wiedzy, w ramach którego systemy informatyczne, a dziś również sztuczna inteligencja, przejmują pewne procesy intelektualne, które wcześniej były wykonywane przez podmioty ludzkie³⁶. W tym ujęciu człowiek nie przestaje posiadać wiedzy, zmienia się jednak jego relacja do niej. Akcent przesuwają się z posiadania wiedzy ku dostępowi do niej. W klasycznym ujęciu wiedza była dostępna podmiotowi poprzez pamięć i umiejętności wewnętrzne, natomiast w modelu AI znajduje się niejako na zewnątrz człowieka. Aby mieć do niej dostęp, musi on posiadać kompetencje pozwalające z niej korzystać.

W kontekście homilii problem nabiera znaczenia szczególnego. Przygotowanie i przepowiadanie słowa nie są bowiem wyłącznie zadaniem kompozycyjnym treści dostępnych w przestrzeni wirtualnej. Homilia jest dziełem umysłu ludzkiego oświeconego wiarą. To tekst zinternalizowany, przemyślany i poddany osobistej medytacji kaznodziei. Bez tych elementów staje się jedynie odpowiednio zoperacjonalizowanym, technicznym ciągiem znaków wygenerowanych przez maszynę.

Powiązane jest to z troską o proces medytacji i formacji wewnętrznej homilisty, który prowadzi do stworzenia homilii. Papież Franciszek podkreślał w swoim nauczaniu, że naprawdę dobra homilia rodzi się z modlitwy, cierpliwego przygotowania i wrażliwości na głos Boży oraz na życie Ludu Bożego³⁷.

Ostatnim zagrożeniem, częściowo powiązonym z outsourcingiem wiedzy, jest ryzyko osłabienia wymiaru świadectwa. Należy podkreślić, że:

³⁶ Por. Małgorzata Sobińska, „Outsourcing informatyczny a zarządzanie wiedzą”, *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu* nr 1081 (2005): 248–255, dostęp: 17 kwietnia 2026, https://www.dbc.wroc.pl/Content/130831/Sobinska_Outsourcing_informatyczny_a_zarzadzanie_wiedza.pdf.

³⁷ Por. Franciszek, *Evangelii gaudium*, nn. 145–49.

Osobiste świadectwo homilisty złożone podczas przepowiadania należy pojmować podwójnie: jako „widzenie” Boga w codziennym życiu (o czym była mowa powyżej) oraz jako wierność Bożym słowom w codziennym życiu (słowo przeżywane, świętość życia). Nie należy zapominać, że przepowiadanie homilijne nie jest głoszeniem jakiejś doktryny, którą przekazał nam Jezus. Tym samym nie jest także prostym nauczaniem innych. Jest natomiast świadectwem tego, czego my sami nauczyliśmy się od Chrystusa. W taki sposób swoją posługę ewangelisty określał św. Paweł: „Bądźcie naśladowcami moimi, tak jak ja jestem naśladowcą Chrystusa” (1 Kor 11,1): „A wy, przyjmując słowo, pośród wielkiego ucisku, z radością Ducha Świętego, staliście się naśladowcami naszymi i Pana” (1 Tes 1,6). Homilista musi być najpierw sam ukształtowany przez słowo zbawienia³⁸.

Od kaznodziei wymaga się nie tylko intelektualnej znajomości głoszonych treści, odpowiedniego przygotowania merytorycznego czy też zaawansowanych umiejętności retorycznych. Homilista powinien być człowiekiem głęboko zanurzonym egzystencjalnie w treści, które przepowiada. Homilia nie jest anonimowym, zdepersonalizowanym komunikatem o charakterze religijnym. Przepowiadający słowo powinien sam być człowiekiem głęboko dotkniętym przez teksty biblijne, na których pracuje, przygotowując swoją mowę. Bez tego homilia staje się ustandaryzowanym produktem, spłyconym i pozbawionym odniesienia do realnej grupy słuchaczy, a także odseparowanym od realnego i konkretnego doświadczenia duszpasterskiego.

Wiąże się z tym również odpowiedzialność kaznodziei za przekazywane słowo. Homilia jest zastrzeżona dla wyświęconego szafarza i to on odpowiada za jej jakość, treść i przekaz. Skutki komunikacyjne nie mogą zostać delegowane na żaden system, który wspiera autora w procesie przygotowania homilii. Kaznodzieja nigdy nie może zrzec się autorstwa swojego przekazu w sensie teologicznym i duszpasterskim.

³⁸ Stanisław Dyk, „Miejsce świadectwa w przepowiadaniu homilijnym”, *Verbum Vitae* 28 (2015): 416.

ZAKOŃCZENIE

Recepcja generatywnej sztucznej inteligencji w przepowiadaniu słowa Bożego ujawnia napięcie właściwe dla współczesnej kultury cyfrowej. Z jednej strony nowe technologie mogą stanowić pomocne i rzetelne narzędzie wsparcia dla kaznodziejów i homiletów. Porządkują materiał, poszerzają pole możliwości oraz wspierają interpretację tekstu, jego egzegezę i analizę semantyczną. Z drugiej strony logika technicznego wytwarzania treści może osłabić zaangażowanie ludzkiego podmiotu w tworzenie homilii oraz jej egzystencjalny i duchowy wymiar.

Dlatego najbardziej adekwatnym modelem podejścia do tych technologii pozostaje model roztropnej współpracy, przy jednoczesnym podkreślaniu nadrzędnej roli człowieka w procesie twórczym. AI powinna wspierać zdolności i umiejętności kaznodziei, jednak nigdy nie powinna wchodzić w rolę substytutu dla ludzkiego myślenia oraz doświadczenia religijnego. Można zatem mówić o kognitywnym wzmocnieniu, jakie przynosi człowiekowi technologia AI, lecz nie o substytucji ludzkiego rozumowania.

Trzeba dążyć do podporządkowania techniki słowu, a nie słowa technice. Należy przy tym zachować świadomość, że proces technologiczny trwa, a całkowite odrzucenie tej technologii w praktyce Kościoła wydaje się nierealne. Technologie te powinny być wykorzystywane jako rzeczywista pomoc hermeneutyczna, bez nadużyć prowadzących do nieuzasadnionej instrumentalizacji tekstów biblijnych, które dla Kościoła pozostają źródłem łaski oraz świadectwem obecności Chrystusa.

BIBLIOGRAFIA

- Andok, Mónika, Zoltán Rajki, and Szilvia Dornics. "The Use of Artificial Intelligence Tools for Religious Purposes: Empirical Research Among Hungarian Religious Communities." *Religions* 16, nr 8 (2025): 999. <https://doi.org/10.3390/rel16080999>.
- Benedykt XVI. *Sacramentum caritatis*, 22 lutego 2007, Dostęp: 12 lipca 2026, https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20070222_sacramentum-caritatis.html.
- Dyk Stanisław, Sławiński Henryk i Szewczyk Leszek. „Przepowiadanie homilijne w Pol-

- sce. Analiza aspektów treściowych i formalnych wybranych homilii.” *Collectanea Theologica* 93, nr 2 (2023): 189–225. <https://doi.org/10.21697/ct.2023.93.2.07>.
- Dyk, Stanisław. „Miejsce świadectwa w przepowiadaniu homilijnym.” *Verbum Vitae* 28 (2015): 401–22.
- Dykasteria Nauki Wiary i Dykasteria ds. Kultury i Edukacji. *Antiqua et nova. Nota na temat relacji pomiędzy sztuczną inteligencją a inteligencją ludzką*. Wrocław: TUM, 2025.
- Flasiński, Mariusz. *Wstęp do sztucznej inteligencji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2018.
- Franciszek. „Orędzie na LVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: «Sztuczna inteligencja i mądrość serca: dla komunikacji w pełni ludzkiej».” 24 stycznia 2024. Dostęp 18 kwietnia 2026. <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/20240124-messaggio-comunicazioni-sociali.html>.
- Franciszek. *Evangelii gaudium*. 24 listopada 2013. Wrocław: TUM, 2014.
- Honkisz, Wiktoria. „Twórczość literacka w epoce AI – sztuczna inteligencja jako narzędzie wspierające, nie zastępujące.” *Media i Społeczeństwo* 23, nr 2 (2025): 89–108.
- International Theological Commission. *Quo vadis, humanitas? Thinking through Christian Anthropology in the Face of Certain Scenarios for the Future of Humanity*. 4 marca 2026. Dostęp 18 kwietnia 2026. https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_doc_20260304_quo-vadis-humanits_en.html.
- Kodeks Prawa Kanonicznego. Poznań: Pallottinum, 1984.
- Konferencja Episkopatu Polski. „Synteza ogólnopolska.” Dostęp 18 kwietnia 2026. <https://synod.org.pl/synteza-krajowa/>.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. „Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego.” w: *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, 15–86. Poznań: Pallottinum, 2013.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. *Dyrektorium homiletyczne*. Poznań: Pallottinum, 2015.
- Kot, Dariusz. „Zapytaliśmy sztuczną inteligencję, którą religię wybrać.” *Więź*. Dostęp 17 kwietnia 2026. <https://wiesz.pl/2023/02/22/sztuczna-inteligencja-ktora-religie-wybrac/>.
- Leon XIV, *Magnifica humanitas*, 15 maja 2026, Dostęp: 12 lipca 2026, <https://www.vatican.va/content/leo-xiv/pl/encyclicals/documents/20260515-magnifica-humanitas.html>.
- Leon XIV. „Orędzie na LX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: «Chronić ludzkie głosy i twarze».” 24 stycznia 2026. Dostęp 17 kwietnia 2026. <https://www.vatican.va/content/leo-xiv/pl/messages/communications/documents/20260124-messaggio-comunicazioni-sociali.html>.
- Mannerfelt, Frida, and Rikard Roitto. “Preaching with AI: An Exploration of Preachers’ Interaction with Large Language Models in Sermon Preparation.” *Practical Theology* 18, nr 2 (2025): 127–38. <https://doi.org/10.1080/1756073X.2025.2468059>.
- Papieska Akademia Życia. *Rome Call for AI Ethics*. 28 lutego 2020. Dostęp 17 kwietnia 2026. https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_academies/acdlife/documents/rc_pont-acd_life_doc_20202228_rome-call-for-ai-ethics_en.pdf.
- Saghafian, Soroush, and Lihi Idan. “Effective Generative AI: The Human-Algorithm

- Centaur.” *Harvard Data Science Review* (Special Issue 5, 2024). <https://doi.org/10.1162/99608f92.19d78478>.
- Siepert, Hubert. „Generatywna SI w służbie duszpasterstwa. Eksperyment z zastosowaniem ChatGPT.” *Ateneum Kapłańskie* 184, nr 2 (2025): 287–302.
- Siepert, Hubert. *Rola i znaczenie systemów sztucznej inteligencji w formacji religijnej młodzieży. Studium pastoralne na podstawie badań uczniów szkół ponadpodstawowych diecezji łowickiej*. Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne Sandomierz, 2026.
- Sławiński, Henryk. “Preparing a Homily as an Important Element of Pastoral Care.” *Polonia Sacra* 28, nr 2 (2024): 69–88. <https://doi.org/10.15633/ps.28204>.
- Sobińska, Małgorzata. „Outsourcing informatyczny a zarządzanie wiedzą.” *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu* nr 1081 (2005): 248–255. Dostęp 17 kwietnia 2026. https://www.dbc.wroc.pl/Content/130831/Sobinska_Outsourcing_informatyczny_a_zarzadzanie_wiedza.pdf.
- Sobór Watykański II. „Dei Verbum.” w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*, red. M. Przybył, 350–63. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Sobór Watykański II. „Sacrosanctum Concilium.” w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*, red. M. Przybył, 48–78. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Sztafrowski, Edward. „Kapłaństwo wspólne.” *Prawo Kanoniczne* 13, nr 1–2 (1970): 159–80.
- Torczyńska, Monika. „Sztuczna inteligencja i jej społeczno-kulturowe implikacje w codziennym życiu.” *Kultura i Historia* 36, nr 2 (2019): 106–26.
- Zybertowicz, Andrzej. *AI – Eksploracja*. Warszawa: Zona Zero, 2024.